

LÁNY

IRODALMI FOLYÓIRAT

Kulimár János

Tavaszi

Komor fagyok múltán, illatok vágya
bolondítja a dolgos méheket.
Lúdbőrös tócsákra rásüt a nap,
és Te lelkedben érzed a fényeket.

Tavaszi jelek: a Föld arcán ezernyi
pír, a mélyből föltörnek új színek.
Néha még csontig hatol a szél,
de tovább nem rejthetők a lángoló szívek!

Kertje szőlősorán baktat a gazda,
szemében új rügyekből gyúl a remény.
De ha valamely aprócska élet a télből
nem talál vissza, - akkor tekintete kemény.

Tavaszi ízek: minden cseppjét érzem
oldódni fojtott, lobbanó véremben.
Bennem ezek lesznek a meghatározók,
miként arany mennyisége az éremben!

Tavaszi fények, jelek, ízek
és elfojtott hangok...
Bennem oly mértékben vagytok jelen,
hogy szinte veletek egy vagyok!

Lelkes Miklós

Húsvét

Tünődött ezüst könnycsepp,
s az ezüstszőrű bárány.
A kés is eltünődött
csillagos szíve táján.

Varjak szálltak, kaszáltak
felkélő égi kéken,
s széthullt a károgasuk
a szélben, messzeségben.

Egy verset írtam akkor.
Egy piros lelkű verset.
Piros pirosjások
táncosan felnevettek.

Lehet: bolondos vers volt,
de hitt, de hitt a szépben,
hitt pirosító örömben,
bízott a messzeségben.

A nyulak elfutottak,
de élénk jött a holnap.
A bokrok és fák zölden
fényidőt felragyogtak.

Most, tudom, más idő jött:
másokért tenni szégyen,
s gyenge húsvéti bárány
a nép Mammon kezében...

Lehet: fura egy vers volt
és élet - mégse bánom,
akkor sem, ha miatta
nem lesz feltámadásom,

mert a szívemben érzem
nemcsak élet a késnek,
de piros öröm-arcát
a múltnak és messzeségnek.

Bíró László

Nagyszalonta

gyakran Nagyszalontára gondolk
az emlék fejemben elterül
a fonémák fotelében
a költő merengve ül

képzeletembe idelátszik
az Arany-múzeum tornya
más ruhában a városközpont
de a gyerekkor kilóg alóla

a park színes virágait
beporozza egy méhecske
Kossuth talapzaton áll
s hallgat bárki kérdezze

Vágy érkezett

ha lehunyja két szemét a semmi
boldoggá foglak téged én tenni

de ma még a magány tornyosul
a csend idillre lassan fordul

ajtómon ma hármat kopogtat az ékezet
helyetted megint csak a vágy érkezett

Maczák János

Pieta

szánalom keserű virága
megtört szívekben nyílik
az élet Ura kiterítve
mert nem értette ez a világ...

valami mégis tovább él
ébrednek új remények
mert a halál múlandó
de az élet örök...

Kereszten

Jézus a kereszten
tudta, hogy itt az idő
csak azt nem tudta, hogy
ennyire fáj...

N. László Endre

Aranymosás a csallóközi Dunán

"... Miután köztudomású dolog, hogy... /a/ folyók és partok iszapjukban aranyat hordanak... elrendeltük, hogy a fent felsorolt országok közvetlen uralma alá tartozó királyi birtokainkon, /s/ a magánuradalmak területén is, ahol erre kedvező lehetőség kínálkozik, aranymosás kezdődjék!..."

Mária Terézia, 1776. 3. 21.

A második világháború befejezése óta ugyan már nagyon sokan írtak a dunai aranyról, s mégis keveset tudunk róla nálunk. Ennek oka az, hogy még nem írt róla az egyetlen igazi szakember, a dunai aranyász. Miért is írt volna? Hiszen évszázadok óta éppen ennek az aranyak és mesterségnek a "titka" élte őt...

A víz mellett - és a vízből - élő aranyosó ismerte legjobban a víz tevékenységét, hiszen közvetlen kenyéradója volt. Nagyon jól tudta, hogy az általa - a parti fővenyből - kimosott arany alpi eredetű. S itt ki kell hangsúlyoznom, hogy erről elsőként - már időszámításunk előtt - egyedül csak az aranyosók tudtak. Tisztában voltak azzal, hogy a folyó fővenyében levő arany az Alpok, főként a Tauernnek nehezen hozzáférhető, vagy mindmáig felfedezetlen lelőhelyeiről került ide. Ma már tudjuk, hogy a Tauernben még századunk harmincas éveiben is műveltek néhány aranybányát. S tudjuk azt is, hogy a Tauern aranya szulfidokhoz kötve erekben, finomszemű behintés alakjában fordul elő, s ez az arany az erózió által clindított anyaggal együtt kerül a csallóközi Duna fővenyébe.

A legnagyobb nálunk talált arany szem súlya 0,36 milligramm, a legapróbb - még szabad szemmel látható - szemcséke 0,0014. Az átlagos szemcsék súlya 0,01 milligramm. Száz-ezer ilyen átlagos súlyú szemcsé súlya egy gramm!

A Duna egész szlovák szakaszán található arany szemcsék azért ennyire aprók és laposak, mert évmilliók "kőbörtönük" kiszabadult arany szemcséket laposra kalapálták, koptatták hosszú útjukon a kavicsok. Nem csoda tehát, hogy a dunai főveny aranyának kimosásához sok-sok türelem, kitartás, de elsősorban mesterségbeli tudás, hosszú évek gyakorlata szükségeltetik. Éppen ezért a vadnyugati filmekből ismert, tálas aranymosás a Dunának ezen a szakaszán sohasem dívott, de a mosópados aranykinyerési módszer ismeretében - évszázadokon keresztül - egész falvak lakossága élt itt szinte kizárólag aranymosásból. Hiszen ez 23 karátos arany!

Az aranyász könnyebben, kevesebb fáradsággal jutott az aranyhoz, mint az aranybányász. Az utóbbinak ugyanis az aranyat tartalmazó ércet ki kellett fejtenie a bánya mélyén, azt a felszínre szállítania, összezúzni, a zúzalékot vízzel mosni, hogy az idegen anyag elváljon az aranytól. Az aranyosó viszont csak az utolsó aktust végzi el, a vízzel való mosást. A többit elvégzi a természet.

Kifizetődött vajon az aranymosás nálunk?

Családok ezrei éltek belőle a Kárpát medencében, s családok százai a Csallóközben. Ha az aranyosó jó szakember és ráadásul még szorgalmas is volt, egészen jól megélt ebből az

aranyból. De bárki /s/ bármikor/ megkérdezte az aranyászt, egyetlen egytől sem kapott őszinte választ!... Miért? Mindig, minden időben királyi rendeletek egész sora írta elő, hogy az aranyosóknak hol kell beváltaniuk kimosott aranyukat. Aki megszegte ezt a királyi parancsot, rendeletet, nem egyszer életével lakolt engedetlenségéért. /Ha jelentéktelen mennyiségű aranyról lett volna szó - a Duna és a többi folyó fővenyéből kimosott arany esetében -, aligha foglalkozik vele olyan sok királyi rendelet! És mégis! A királyi kincstár /később a nemzeti bankok/ a mosott aranyért - aránylag - mindig alacsony hivatalos árat fizettek. S éppen ez a tény az oka annak, hogy az aranyások mindig is titkolódtak. A feketepiacon és az aranycsempészeknél sokkal többet kaptak aranyukért, mint a beváltóhelyeken. Így volt ez ötszáz éve, így a világháború előtt, s nem csupán nálunk, hanem a világnak még sok-sok országában.

S ugyan milyen szerszámai, eszközei voltak a csallóközi aranyosoknak? A lehető legegyszerűbbek. Bárki elkészítheti, aki ért egy kicsit a barkácsoláshoz.

1/ Községes lapát.

2/ Bükkfából készített falapát.

3/ Mosóasztal vagy mosópad.

4/ Hosszúnyelű vízmerítőlapát.

5/ Aranyégető-kanál, vas merőkanál.

Az itt felsoroltakon kívül még néhány kanna, tál, egy benzinlámpa, egy darab szarvasbőr és higany tartozott felszereléséhez.

Az aranymosás munkafolyamata nagyjából három szakaszra tagolható.

Ezek:

a/ az arany "feltárása", majd az "aranyezés",

b/ a tulajdonképpeni aranymosás,

c/ az arany tisztítása, kiégetése, beolvasztása.

Most pedig - igen röviden - leírom, hogyan is dolgoztak a csallóközi aranyosok.

Az aranyosó szerint a vízpart három részre tagolódik: Magaspart, partfal és partlejtő. Ő a partlejtőn dolgozik. Először a partlejtő homokját veszi szemügyre, mivel annak színe árulja el neki az arany "jelenlétét". Tudja, hogy itt az arany mindig a vörös gránát homokjával együtt fordul elő, amit ő a dunai arany ágyikójának nevez. Miután is - szemmel - kikutatja az arany rejtékhelyét, következik az "aranyezés" vagy "lapátpróba", melynek során megállapítja, mennyi aranyat tartalmaz a vörösszínű főveny - mégpedig egy lapátnyi fővenyből. Néha megelégszünk, ha lapátunkon 40-60 arany szemcse marad, de akadnak olyan helyek is, ahol sokkal nagyobb a főveny arany tartalma. Az ilyen a "dúsulás", vagy a "habzás".

Most pedig beszéljünk csak erről a "tudós" lapátról!

Az egyetlen darabból faragott falapát belsejének a nyél felé eső felét megégeti úgy, hogy 1-2 milliméter vastagságban egészen megszenesedik. S ebben a fekete rétegben búvik meg az aranyász egyik titka... Mivel a lapátra vett anyagok közül az arany van a legnagyobb fajsúlya, öblögetés során ezek az érdes arany szemcsék jól megkapaszkodnak a fekete rétegre égett, lágy felületen, míg a kisebb fajsúlyú anyagok visszamosódnak a vízbe. Ráadásul a fekete felületen jól láthatók és könnyen megszámlálhatók a ragyogó arany szemcsék.

Miután az aranyász kiválasztotta a neki legmegfelelőbb helyet, az aranyat tartalmazó fővenyt felkupascolja, mégpedig a

víz közelében / egy kupac kb 1-1,5 köbméter/. Ezután állítja fel mosópadját, mégpedig úgy, hogy annak hosszabb oldala párhuzamos a vízfolyással.

A csallóközi mosópad 130-150 cm hosszú és 60 cm széles, fenyőfa deszkából készül. Négy lába van, ezek közül kettő hosszabb, s így a mosópad egyik vége magasabban áll, a talajjal 9-11 fokos szöget zár be. A pad magasabb végére helyezük a "saraglát"/65x40 cm/, mely egyik oldalán nyitott fakteretből áll, s az alja erős drótháló. Nyitott oldala a víz felé van fordítva. Alatta a mosópad felületére erős nejlon anyagot rögzítünk /60x40 cm/. A nejlonnal fedett részen kívül a pad egész felületét durva és sötét színű posztóval borítjuk be. A mosópad peremének három oldalára, a két hosszabbik és az egyik rövidebb /a magasabban álló/ oldalára kb 3 cm magas peremléceket szögelünk.

Az előre felkupacolt aranyfövenyből néhány /3-4/ lapátnyit teszünk a saroglára, majd a vízmerítőt /meringülő, köpöce, hörög, stb/ vesszük kézbe és ezzel folytatjuk a munkát. Lassan öntjük belőle a Dunából merített vizet a saroglában levő aranyfövenyre mindaddig, míg a saroglában csak a "meddő" kavics marad. A homokot és az aranyat a víz először a saragla alatti nejlonra, s erről a posztóra mossza rá. Erről a víz lemosza az apró kavicsot, a kis fajsúlyú közönséges homokot, s a vörös gránáthomok túlnyomó többségét is. Ellenben - az arany másik kísérője nálunk - a fekete vaspor /főként magnetit/ és a nagy fajsúlyú, érdes felületű aranszemcsék beülnek a posztó likacsiba.

Milyen is volt ez a meringülő, a dunai aranyászok jellegzetes munkaeszköze a múltban, és milyen ma?

Eredetileg egyetlen darab vastag bodzafából faragták ki. Nagyon szép és mutatós, de aránylag nehéz szerszám volt. Ezért ma már egy hosszú fa- vagy alumíniumnyélre erősített, 4-5 literes konzervdobozt használnak erre a célra. Igaz ugyan, hogy ez nem valami mutatós, de sokkal könnyebb az eredetivel. S mivel éppen ezzel a szerszámmal végezzük el a munkánk legnagyobb, legnehezebb részét /annak mintegy 80 százalékát/, egyáltalán nem mindegy, mekkora súlya van a benne levő 4-5 liter víznek kívül. Ugyanis egy valamirevaló dunai aranyász naponta több ezerszer emeli fel ezt a vízzel megmerített szerszámot... S ez nem gyerekjáték.

Ha az aranyász úgy látja, hogy a posztója már "eltelt" /ez azt jelenti, hogy nincs rajta üres hely, ahová az aranszem beülhetne/, a meringülővel addig öntözteti a posztót, amíg arról lemosódik minden sárga és vörös homok, ráadásul a fekete anyag, a vaspor többsége is. Ilyenkor a posztót leveszi a padról, belemossa róla az anyagot egy kannába, majd a posztót visszateríti a padra, s folytatja a munkáját - akár éjszaka is. Már tapasztalásból tudja, mennyi idő alatt telik el a posztója. A fekete anyag és a benne levő arany a kanna alján halmozódik fel.

Az utolsó munkaszakaszra /tisztítás, foncsorítás, égetés, sárgítás, beolvasztás/ csak akkor kerül sor, ha magas a vízállás, vagy beköszöntenek az erős fagyok, ezáltal lehetetlenné válik az aranymosás. Ha egész évben iparkodott, otthon már lehet 10-20, de akár több liternyi - aranyat tartalmazó - fekete anyaga is. Van munkája egy vagy két hónapra...

Az aranyak a fekete anyagból, a "vasporból" való kiszedésére tehát már otthon kerül sor. A csallóközi aranyász erre a célra az aranyválasztót /sérke, himba/ használja. Néhány

maroknyi fekete anyagot tesz a választóba, ebbe a fateknőcskébe, vizet önt rá - s nagyobb vízzel teli tál fölött - addig öblögteti, mossza az anyagot, míg a választóban csak az arany és aránylag kevés vaspor marad. Ez igen hosszadalmas munka, akár hónapokig is eltarthat, ha az aranyász sok fekete anyagot gyűjtött össze az év folyamán.

Amikor már minden fekete anyagját így dúsitotta, körülbelül 2 liternyi tesz belőle egy mosótálba. Körülbelül négyszer annyi higanyt önt rá, mint amennyi aranyra számít abból az anyagból. Ezt aztán kézzel ugyanúgy összegyűrja, ahogyan az asszonyok a tojássárgájával a levestésztát. Közben az aranszemcsék "eltűnnek", helyettük egyre gyarapszik az ezüst színű gömböcskék száma. A higany ugyanis megtalálja és "felöltözteti" az aranszemcséket.

A gyűrés befejezése után jócskán öntünk rá vizet. Lassú körkörös mozgattással hozzuk mozgásba a vizet és a benne lévő nehéz anyagot. A kis ezüst golyócskák találkoznak és egyesülnek. Amikor már minden higannyal bevont aranszemcsé egy /alaktalan/ tömegben van, ezt a foncsorított anyagot átöntjük egy szarvasbőr zacskóba, s ahogyan csak tudjuk, kipréseljük belőle a higanyt a bőr likacsain keresztül, azon iparkodva, hogy minél kevesebb higany maradjon benne. A zacskó tartalmát tenyerünkön golyóvá formáljuk, mely még mindig ezüst színű - mivel még maradt benne higany. Ezért most erős parázson kiégetjük belőle a higanyt, miután a golyót égetőkanálba tettük. Ez a kiégetett, "kisárgított" arany nagyon szép, de még nem értékesíthető jó áron, mivel tartalmaz valamiképp higanyt és salakot. Arancypónak, - cipőcskának nevezzük. Néha kész ékszerré sikeredik. A cipőcskát tégelybe téve - erős parázson - beolvasztjuk.

Olvasztás közben csodálatos színekben tündöklük a "cipó". Az aranymosó szeme láttára összezsugorodik eredeti térfogatának egyharmadára, de súlyából már vajmi keveset veszít. S most már eladható...

S most már azt is elárulhatom, hogy ezekből a 23 karátos arany golyócskákból "születtek" a tündérmesék arany gyűmölcséi: az aranymogyoró, az aranydió, és az aranyalma...

Mit is mondhatnék még az aranymosásról? Nagyon sokat. Természetesen sokkal részletesebb leírás kellene ahhoz, hogy annak alapján valaki maga is próbálkozhasson a folyami aranymosással.

De írhatnék talán még arról, hogy nagy tudósunk, Bél Mátyás említi híres munkájában, hogy elődeink "gondosan megépített aranyfogókkal" ejtették csapdába a Duna aranyát Pozsony alatt már a 16-17. században... Mégpedig nagyobb mennyiségű aranyat... S hogy a Duna mindmáig alpi aranyat rak le egyes partszakaszainkra...

A prágai Narodní listy-ben a következő hír látott napvilágot a nagyüzemi aranymosás beindulásáról 1935 októberében: "...A Munkaügyi Minisztérium bérbe adott az Aurea RT-nek harminc négyzetkilométernyi aranytartalmú területet a Csallóközben, ahonnan legalább három milliárd korona értékű arany termelhető ki. Az aranytartalmú hordalékréteg vastagsága eléri a negyven métert. Ennek az aranyaknak a ki-termelése több egymást követő nemzedéknek biztosíthat munkát..." Mire gondoskodtak a megfelelő gépi felszerelésről és az emberek megszerezték a kellő gyakorlatot, kitért a második világháború és véget vetett ennek a próbálkozásnak. Akkor a szakemberek még úgy számoltak, hogy a Duna cseh-

szlovákiai szakaszán 600 000 kilogramm aranyat termelhetnek ki a hordalékutalajból!

Egyre gyakrabban kerülnek szóba a rejtett tartalékok és a kihasználatlan lehetőségek, de - sajnos - a dunai arany még mindig a Csallóköz "élő" és "öreg kavicsának" sok-sok köbméterében alussza Csipkerózsika álmát... Vajon meddig? Mert abban egy pillanatig sem kételkedem, hogy kinyerésére - előbb vagy utóbb - sor kerül.

Baráti Molnár Lóránt

Dózsa-ikonok

Szétszórt kaszáid országcsöngők
naponta megjelennek
elúszott rétjeikre naponta letérdelek
így megy ez napra-nap
Szívedet összetépik;
penge-tajtékon látszol
tüzes fogók rádhuognak rádtekerőznek
rikoltóz éretted anyamadar; csókol reggel
megpörget piros sár-gödörben
csókol este
te vagy?
vértelen nyelven felneszez
motyog ismerős neveket varázsigéket
gyantás erdőben álé-jeleket
lázverte szántásokat
bokrokra ökörnyal-imát
merre tévedtél rongyvértű vitéz?
kőrmöm alatt gyászeseők körisbogarak röpülnek
elhagyják testemet
szétfröccsennek mit jelenthet?
roggyant pajtákból jődögélsz
romfaluk róka-lugasán át
elhagyott vastrón-szagú tájon mezítelenül
szeretőimen cirok-halottaímon pengve
megkeserített asszonyokon; ölüik örvényén
duzzadt nyelvek által fújt sípokon
megtalálnak, elveszítenek?
beszélnek rólad lángokat sohasem viselők
átkozottul élő pokol-nádasok
Szólj!
ringló-melledbe belecsapnak
golyók édesülnek száz ösvényt átugranak
berkenyék őrzik kezedet ágyadat
ágyúzzák koronádat
zuhanni kezd világ-nagy kő? Téged megnyomorító
kiáltásaidat szagató fehér túske-bál

más ür
nyálas-végű gyökerek halálszíne
más istensújtó villáma hömpölyög
kibúvik sárkány felhőből
este rádszakad szétmarcangol kövéredő szőlő-ünnep
Te fergeteges! véredben mennyi öröklét-jegy;
széthordott szikra-virág
homlokodon mennyi seb; bűzölgő gyertyabél
vergődsz Te társtalan
Te paták dobogásában ideköltözött Te újra és újra
megszülető
égsz! égsz!
keményedsz habos oltáron víztócsás várudvarokon
száraz esztendő ágain lobog tested
ébresztenek elveszítenek újra elveszejténének
megtalálnának

meszelt falak tövében magasodsz
hol van fegyvered? honnan ragyog le a földig?
szólj!
voltál kidülledt szárú kersztfa voltál óriási tüllel
megszégyenített

sziszegő denevérek fonnyasztó derével kifakasztott
gőzölgő lovak száján csillagroncs
rozsdásodó sárguló király-zabla
voltál
szíved járásán kicsorbuló hét bujdosó csillag
szíved szakadtáig
kiütött fogú paraszt
/éjfelekoron
hogy magamat lássam
tűdömet boronaszegekkel televerem/

Kádár Éva

Médiumi üzenet

"A vonzás túl erős! Miért fáj elszakadni?
Pedig lehetnék átlátszó álom, kényszerű döntések
vasbeton keresztjét nem kell már vinni.
November kódébe zártak, amikor jött a Tél sötétsége.
Pokloknak mélyére szálltam le értetek,
s Ti nem tudtátok.

Dicstelen hősiségem emlékműve soha nem épült meg.
A Gonosz erőszakot tett gyöngye lelkemen,
s én hagytam ezt, hogy vágyát ne Rajtatok töltse be.
Szolgája lettem, hogy ne Rajtatok uralkodjon,
de magányosságomban nem mondtátok:
ó, Ozirisz, lépj ki a fénybe!
Becsületem megtöretett, vegyétek láthatatlan,
rejtett áldozatom, fogadjátok magatokba!
Földi létem Helye, szépséges, hűtlen
Terra Mystica! Olvaszd hát magadba
örök-viszonzatlan, fájdalmas szerelmemet,
takarózz vele a tél hidegében!"

Dr. Rudnai Gábor

Balassitól Weöres Sándorig

- A manierizmus mint a modern költészet őse -

Átmeneti korok: hellénizmus, római ezüstkor, a reneszánsz és a barokk között a manierizmus, a barokk után a rokokó... A világ labirintus, kiismerhetetlen külső erő (sors, szerencse, végzet) irányítja, az ember visszavonul a magánéletbe, de a remélt boldogság helyett gyakran a magány és a meghasonlás (a skizofréria jelképei: visszhang, tükröz) várják. G. R. Hocke "örök manierizmus" elmélete kulcsot ad a világirodalmi hősök (Hamlet, Don Quijote, Faust) megértéséhez is. Itt most csak a magyar líra fejlődésének néhány sajátosságával foglalkozunk.

A magyar költészetben a manierizmus első képviselője Balassi Bálint. A legnagyobb magyar reneszánsz költő munkásságának utolsó periódusa magán viseli a manierizmus stílusjegyeit. Bán Imre szerint viszont "a Balassi-stilisztika és versetchnika kiteljesedése, meggazdagodása nem elég ahhoz, hogy őt 1589-től manieristának minősítsük. Mindez a magyar reneszánsz költészet tetőpontja, és Balassi költészetében nem is előzmény nélküli." /Bán Imre: A magyar manierista irodalom. ItK 1970/4, 458. oldal/ A verstchnika továbbfejlesztésének lehetősége valóban megvan már a reneszánszban is, a Balassi-strófa mennyiségileg is növeli egy-egy versen belül a rímek számát. A bonyolult, mesterkelt, sokszor öncélú rímek halmozása viszont már a manierizmusra, a reneszánszt követő új, átmeneti stílusra jellemző. Jellegzetes manierista mű "Az Cortigianáról, Hannuska Budowskionkáról szerzett latrikánus vers":

"Friss szép fejér póka,
Édes szűrő móka,
Porcogós Annóka,
Szerelemnek oka.
Mit haragszol?
Hogy nem játszol
Velem, kivel egy fraj szól?
Ládd-é víg kiki táncol?"

Manieristának főleg Balassi ekhós verseit és a Célia-dalokat tekinthetjük. Az ekhós vers különleges formatechnikát, virtuózitást követelt. A "Colloquium Octo Viatorum et Deae Echo Vocatae" c. ekhós versben "nyolc ifjú legény" kérdezi a visszhangtól mátkájának nevét, s a versbe beépülő nevek valóságos kínrímekeket adnak:

"Harmadik is monda nagy hangosan szólva
mindenek hallottára:
Echo, jó asszonyom, kinek régi kénom
vagyon nyilván tudtára,
Kérlek, hogy nevezd meg, kicsoda lelkemnek
javával tölt ko/SÁRA?"

A versre főleg ez a rímelés jellemző, de megjelenik benne a manierista képalkotás is: a bonyolult hasonlat, mely szinte önállósul, elszakad a hasonlítottól:

"Ki fagyott elmémhez /mond/ mint víz nagy dérhez,
télben jég amik/OR SIK?"

Líránk néhány sajátossága az átmeneti korokban

Rimay János ekhós verse /"Kiben Echotul veszen feleletet"/ virtuóz formajáték, ahol a rímelés a képalkotást is befolyásolja:

"Igaz, én is vallom, de mi lesz a jutalmom, sok bumhoz-é
mi jókot?
Szeretüm tréfál-é? hívségének áll-é? vagy hint csak
hideg szókot?
Együld meg is hurit, mérgével beburit, vet orcámra
nagy pókot.
Csókot."

A manierista képalkotást tehát a nyelvi ötletek irányítják, joggal beszélhetünk formalizmusról. A vers hatását ugyanakkor jelentősen növeli a képek újszerűsége, váratlansága, ami össze nem illő, sokszor ellentétes fogalmak összekapcsolásából /"pókot - csókot"/ ered.

A ragrímek monotonitását a manierizmusban gyakran felváltják a sokszor több szótagterjedelmű tiszta rímek, a költők zeneiségre törekcsenek. Így maga a tartalom másodlagossá válik, Miskolczy Csulyak István verseiben polgárjogot nyernek az értelmetlen - de zenei! - tölteléksszavak:

"Pusztává lön házam, hogy el hagyja édes Annam, falala.
fejem hogj ütő giasz, jártam chac mint egy váz
hazamot kár vallas puztita tékozlás, Falala lalala"

/Moestigandium Petri Literati de Zombor/

A zeneiségre törekvés tehát olyan erős, hogy a tartalomhoz nem illő, vidám énekekbe való, illetve azokból kölcsönzött jelentés nélküli szavakkal él.

Ez a fajta zeneiségre törekvés jelentkezik a rokokóban is. Mint ahogy a manierizmus átmeneti korstílus a reneszánsz és a barokk között, ugyanúgy a rokokó is átmeneti korstílus a barokk és a klasszicizmus között.

Amade László: "Dira dura la la la!" c. versének jóformán nincs is mondanivalója, az értelmes szavakkal szemben a versben az indulatszavak, hangutánzószavak, zenei tölteléksszavak, öncélúan halmozott rímek és a halandzsaszavak dominálnak.

"Lila moja Lila..." c. verse betetőzi a manierizmusban elindult folyamatot: Ez az első halandzsavers a magyar irodalomban.

1.
Lila moja Lila
Resto mila. Rep.
Lásé, gásé, Burenda
Hipp, hopp sza sza merenda,
Reverenda.

2.

Csiri, csáré, lá, lá,
Falala
Hochus pochus Effeta!
Hajsza csáré staffeta
Pekna beta.

3.

Hej sza sza hopsza
Hopszasza!
Czinczi, finczi zaicsek,
Kacsó csacsó szlovacsek
Bum! Bum! Noscsek.

4.

Dinom dánom Babcsék,
Hum noszcsek.
Lirum lárúm Huszlicska,
Hundér Bunder dudicska
Pi vinecska.

5.

Dini dini Mimi,
Rimini,
Terczi, ferczi en-ó-n-ó,
Glágla, gluglu paleno,
Nokoleno.

6.

Heje, huja, moja!
Luluja!
Striki, straki fióki
Tri vitri articsóki
Csiki csóki.

7.

Mivel ezt senki ne értse,
Igy senki szívét ne sétse,
Mivel tiszta bolondság,
És csupán csak nyájosság,
Csak úgy vélje.

8.

Ki pedig eztet megfejt,
Bizony elméjét megejt.
Az mint curiosus lesz,
Olyan jutalmat is vesz -
Rossz munkát tesz."

Amade verse mesterien kelti egy szlovák táncnóta képzetét, pedig erre csak egy helyen utal: a 3. versszakban a "szlovacsek" szóval.

Véleményem szerint a klasszicizmus után egyetlen hosszú átmeneti kor kezdődik, melybe azonban több stílus is tartozik: a romantika, majd a realizmus és az avantgárd. Mind a realizmus, mind az avantgárd közvetlenül, illetve közvetve a romantikából származik. Az avantgárd jellegzetesen átmeneti korstílus, míg a realizmus a klasszikus, nagy stílusok /első-

sorban a reneszánsz és a klasszicizmus/ örökségét volna hivatott folytatni. A realizmus és az avantgárd, illetve a felénk mutató kisebb irányzatok egymásmellettiége azonban nem teszi lehetővé /különösen a XX. században/, hogy uralkodó korstílusról beszéljünk. Ez a helyzet a realizmus fogalmának, eszköztárának állandó bővülését eredményezi.

Amade László kezdeményezését folytatja a következő átmeneti kor költője, Weöres Sándor. Verset ír egy nem-létező nyelven, s mindjárt a magyar fordítását is közli.

" BARBÁR DAL

/Képzelt eredeti és képzelt fordítás/

Dzsá gulbe rár kicsere	Szél völgye farkas fészke
áj ni musztasz emo	mért nem őriztél engem
áj ni mankütvantasz emo	mért nem segítettél engem
adde ni maruva bato! jaman!	most nem nyomna kő! aja!

Ole dzsuro nanni he	Könnyemmel mosdattalak
ole csilambó ábábi he	hajammal törölgettelek
ole buglo iningi he	véremmel itattalak
lünlel dáji he! jaman!	mindig szerettelek! aja!

Vá pudd shukomo ikede	Földed tüskét teremjen
vá jimla gulmo buglavi ele	tehened véres tejet adjon
vá lelul gulmo ni dede	asszonyod fiat ne adjon
vá odda dzsárumo he! jaman!	édesapád eltemessen! aja!

A manierizmus kedvelt műfaja az embléma. Rimay János versei között számos emblématikus költeményt is találunk. Verset ír többek között a szerencse forgandóságáról is /"Hitető szerencse, nem kell ajánlásod"/, ami a manierizmusnak, majd a rokokónak egyik állandóan visszatérő témája. A "változó szerencse"-t Balassi is említi "Kit az szeretőjével való haragjában szerzett c. versében. Balassinak ez a verse reneszánsz szemléletről tanúskodik, s így Rimay versével összehasonlítva képet kapunk a két alkotómódszer különbségéről is. Balassi versének hőse maga a költő, míg Rimay versének a szerencse allegorikus figurája. Balassi a szerencse megszólítása után saját személyes gondját adja elő:

"szerelem és bosszúság" között ingadozik, azaz nem tudja, megbocsássa-e szeretője hűtlenségét, vagy pedig hagyja el. Rimay versében viszont nyoma sincs valamilyen személyes élménynek, a verset kiváló élmény ugyanis maga a kép. A képzőművészet tehát, mint új irodalmi alkotások ihletője, a manierizmusban fontos szerephez jut.

Az emblémák mellett megjelenik a számisztika, számszimbólika is: Miskolci Csulyak István "Dilaudatio numeri ternani" c. versében a a hármas szám jelentőségét fejtegeti, példákat hozva a keresztény és az antik mitológiából, végül saját szerencsáját is annak tulajdonítja, hogy három lánya van:

"Jo aldasát vöttem Istennek
kit nem ád minden embernek,
kinek ágia szoros
felesege koros
vagy penig mint egi szurkos polos."

A kegyes elmélkedés önmagában remek, csak éppen a témához nem illő rímekkel töri meg, hogy aztán a felköszöntéskor szokásos jókívánságokra kanyarodjék.

A manierista költők is gyakran foglalják a maguk és mások nevét akrosztikonba, közvetlen magyar példát főleg Balassi fiatalkori humanista udvarlóversei adhattak /Balassi: "Bebek Judit nevére", "Morgai Kata nevére", "Chak Borbála nevére", "Krusit Ilona nevére"/, ír akrosztikont Rimay is /"Kátaj Mária-Magdolna nevére"/, csakhogy istenes énekekben. Az akrosztikon nála nem gyakorlati célt, a szerelmi hódítást szolgálja, csupán a költő mesterségbeli tudását bizonyítja.

A számszimbolika és különösen az embléma-magyarázat elterjedése, valamint az akrosztikon öncélúvá válása után nem meglepő az ABC megverselése sem. Ez már a következő átmeneti korban jelentkezik: Amade László "A.A.A. te vén törzsfka..." c. versében. A vers célja azonban nem az ABC memorizálása vagy valamilyen erkölcsfilozófiai igazság kifejtése, hanem minden oktató jelleg nélküli, öncélú és felszabdult játék a betűkkel.

Amade versének példáját legközvetlenebbül Weöres Sándor: Vers az ABC 25 betűjére c. műve követi. Ide sorolhatjuk azonban azokat a verseket is, amelyek a hangok hangulati értékét próbálják kifejezni. A legismertebb Kosztolányi "Ilona" c. verse. A női név versbe foglalása igazolni látszik gondolatmenetünket; az ABC művészi értékű megverselése az akrosztikonnal kezdődhetett. Weöres Sándor "Hangsoportok" c. kis ciklusának három versében /"Puha, forró hangok", "Gyors, gyöngyöző, vidám hangok" és "Áradó, sugárzó hangok"/ értelmetlen szöveget ad, melynek csak hangulata van. S bár mind Kosztolányi, mind Weöres verse beépíthető egy magyarfejlődés vonalba, közvetlen elődjük mégis egy világ-irodalmi példa, Rimbaud híres verse lehetett.

Mint korábban említettem, a manierizmus kedvelte az ekhós verset is.

A rokokóban az ekhós vers, mint műfaj nem jeleneik meg Csokonainál, de az Ekhó megszólítását mint keretet átveszi. "Az Ekhóhoz" c. vers második változatában így ír:

"Panaszimat óhajttással
Kettőztetem, óh!
Jer az eget jajgatással
Kéni, bus Ekhó
Te vad havasok kösziklája,
Te szomorú Ekhó hazája,
Jajgass vissza reája!
Panaszimat óhajttással
Kettőztetem, óh!
Jer az eget jajgatással
Kéni, bus Ekhó!"

A versnek látszólag semmi köze a manierizmushoz. Maga a "kettőzés" azonban jellegzetesen manierista vonás. A manierizmusban megjelenik a hermefrodita-ábrázolás, lélek és test harca, megjelennek a tudathasadásos hősök /Hamlet, Don Quijote, Faust/, sőt az egészséges ember is szeretné megkettőzni lényét, még ha ez a kettőzés nem is valóságos, ezért fordul a visszhanghoz és a tükörhöz. Ez utóbbit, más szempontból ugyan, Nyéki Vörös Mátyás is kiemeli:

"Az Tükör az egyik, kiből szépen téccik
Az ráfordult ábrázat,
Másik a zöld pásit, ki mulatságot nyit,
Mint valami ruházat,
Harmadik szép forrás kut, avagy víz folyás,
Kedvet ki ad hat százat."

/"Fons, speculum, gramen, oculis dant alleviamen"/

Az ekhós vers már csak mint keret jelenik meg Csokonai remekművében, "A tihanyi Ekhóhoz" c. versében. A manierista költők magányosságukban Istenhez fordulnak, a felvilágosodás korában élő Csokonai viszont Rousseau példáját idézi, és a természetben keres megnyugvást.

A manierizmusra általában jellemző a felfokozott érzékiség, erotika. Ritka kivétel Balassi verse, "Kiben az Celia feredésének módját írja meg, annak felette penig termetéről, magaviseletéről és szépségéről is szól". A vers képanyagát a természetből meríti.

A fürdés motívuma több Csokonai-versben is megjelenik /A patyolat, A Duna nimfája, A feredés/. Balassi versének színhelye mesterséges környezet, a fürdő, a Csokonai-verseké viszont a szabad természet. "A patyolat" c. vers kivételével Csokonainak ezeket a verseit mesterkéltnek, túlszűfoltnak éreztük: "A Duna nimfája" c. versben a faunokkal benépesített rokokó táj és a sok mitológiai utalás miatt, "A feredés" c. versben a túlzásba vitt szaggatottság, rapszódikusság miatt. Balassi verse egyszerűségében is megragadó, manierizmusa nem manir, hanem formai tökéletesség, tartalom és forma tökéletes egysége. A hullámok és zefírek megszemélyesítése, Csokonai verseinek pánszexualizmusa mégis előremutató jelenség. Szabó Lőrinc "Tenger" c. verse a téma feldolgozásán belül már ennek a folyamatnak a betetőzése.

Nem túlzás tehát, ha azt állítjuk, hogy a modern irodalom őseit a manierizmusban kell látnunk.

Rudnai Gábor

Árnyék

Arcom árnyéka árnyak arca,
visszhang a hangom.
Tükör takar. S a körbe zárva -
testem por, a lelkem pára -
száz szilánkra kell szakadnom.

Prospero

Hamuba írtál jeleket.
Egy csontvázért rajongtál.
Varázspálcádat eltöröd:
csak az elmúlás örök,
a legnagyobb Mester is kontár.

Bayer Béla

Virágvasárnap

Megtanultam lassan magamat szeretni,
 hogy téged szeretni képes legyek.
 Ordas kínokkal cicázó szívemet
 a Semminek szegeztem, hogy árvaságomat
 feledve résre nyíljak.

Csillaggá kökénylő könny
 ült a szememben, s tudtad, hogy
 elfáradtam anyámnak békét könnyörögni.

Hogy meséi már köddé lettek, hogy
 angyalarca széttörött. Hogy a bujkáló
 valóságot ott, a szemgolyóm mögött
 ki kéne már szabadítani fókusz-zavaraiból.

A vemhes éjszakák kínjait is meg kéne
 fejteni már.

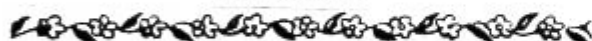
Akárha tollamhoz e sorok, tündérlett
 arcomhoz simogatásod G-moll melege,
 noha Vivaldi tavasza még késik.

Szeretlek,

mint a lélek szétgurult fillérkéit,
 miképpen szavaimnak rendjét, Nem a hangért
 szólok, nem a ritmusért, de a száműzendő
 csöndért!

(amit bennem fel te oldottál, hogy vackoljon
 helyébe versbeszéd, "fényorsú szó".

Hogy a téveszmék jegykendőjét végleg
 odahagyjam.)

Oláh András

tegnap még

— szelek szaggatták szavunkat
 egymásba torlódtak csillagaink
 semmivé foszlott féltett büszkeségünk
 s a fölkkavarodó porban
 hidegen prüszkölte felénk gyilkos
 perceit a józanság-ízű holnap

1992

jönnek

menekülnek a lelkek
 a bűnök szögesdrót-rezervátumából
 - fehér hajók
 a csillagot bitorló vak éjszakában -
 és jönnek agresszív Krisztusok
 szakadár napkeleti bölcsék
 jönnek a kifosztott jászlak gyermekei
 leróni guillotine-tartozásukat

Kondor Jenő

Félelmemet megharcoltam

Előttem már hófehér -
 húszezer görcs mögöttem
 rozsdás fejszéket nyögnek
 a fák amerre jöttem

Sustorgó szeplős levelek
 leskelő vénasszony-árnyak
 szívembe marja körmeit
 gyilkos parázsa a nyárnak

Guillotin kardélű ágak
 borotva-szél ordas fogak
 apró kis bogárka-halál
 borzas estéken riogat

Szikrázó pengéjű csillagok
 sziszegő kígyó-szemek
 - holtsápadt csengetés:
 a Halál postása megkeres

Elorzott hitekkal
 taposott döngölt utakon
 szétporlad foszlik a kő
 pogácsás zsákjával hátamon
 bandukol botlik
 totyog az éhes idő

Hullajtja hajunk
 szakállunk körmünk a kín -
 nő akkor is
 ha csahos kutyák
 nyüszítnék odakinn

Foszlik is szaggatják mind
 cibálják ami voltam
 - idegszálak lágerében
 félelmemet megharcoltam

Németh Dezső

csöndkereső

1999

klkericssárga idő ez

rikoltnak kakasmédiák

a csönd csak titokban csörgedez

a temetőkön át

Magyari Barna

versei

A horizonton nem üt át
köldököd

hasonlataimra hajlik a hajad
ma minden konstans a magány is marad

komfortos a szomorúság nélküled
hiányod tapétázza a könnyeket

a csönd lábánál hatalmas ködök
a horizonton nem üt át köldököd

szobámban elmarad a tűzijáték
mert szeretkezéshez kevés a szándék

ám énem bársonyán fénylik a pihe
mozdulataiddal játszik az ige

Keblemen koppan az
akkord

szabad asszociációk mindenütt
jambus-juhoktól gypjasodik a táj
őszton-ökrök legelésznek
melltartód zsinórjától eloldja magát a báj

csigalépcső vezet a csipkés álmokhoz
ölellek szüntelen odafönt
ámor-acéllal szelem a szenvedélyt
s csípődön csorbul a csönd

keblemen koppan az akkord
a szívbillentyűkön neked játszom én
mint a tested sárga az este
viszketés vagy a lámpafények bőrén

Papucsodból pereg a tél

koppan a csönd egyedül vagyok
nélküled se meleg se remények
nagy a mozgás vérbokraim fölött
keletre húznak a semmi-seregélyek

papucsodból pereg az ősz
pereg a tél
magányom késeit fened -
elmentél

szóalapáccsal csapkod a költő
az üllő a franciaágy
miközben szikrázó szívemből
szintézist szelektál a vágy

Vörös rügyek

amikor a szerelem kibogozza a szíveket
mindent elönt a gyönyörű kikelet
filmezi a tavasz ajkainkat
a csókra nyíló vörös rügyeket

végre csak ketten vagyunk
a délután combodra tapad
ölelésünk öröm hordalékát
viszi tova a pillanat-patak

a csönd alatt elszakad a kötél
de a fény tovább táncol az édenen
milyen forró ez a sztyeppe
tenyered síkjai tartják életem

Papírhajókat eregetek

mint egy szelet kenyér
szívkamrámban szikkad a szenvedély
miközben arébb a terek bögréiben
lassan megalvad az éj

már a kertek alatt jár az eső
ha nem akarod akkor is jön ő
hallod valami szüntelen csorog
bőrünk pórusán átfolyik a jövő

vénádba teleírt papírhajókat eregetek
hogy vigyék el szívedbe a híreket
tények tavaszán zöldül az idill
konstans a káprázat örökké szeretlek

Németh Dezső

versei

erotikus színjáték

felmegy a függöny

hálóingködből derengsz
árnyékfolt emlőd gyopárvirága
kibontalak a ködből
s virágod rátűzöm a számra

előjáték

templom a tested:
bocsásd meg vétkeimet
hogy imádkozás helyett
combod közt matatok

cselekmény

combjaid ága közt
ajkammal érintelek
nyelvem csikója táncol:
hajnalodik az arcod

végkifejlet

tested dombján elnyílt csókom
megfeszült fára lombosodsz
tomboló viharra válunk
és
vágásodba pörögnek
gyöngyeim

mi marad

öröklőd tőlem késelt arcom:
verítékkárokban köves sótelepek
őrzik szemeim gyöngyhullását

reménytelenül

mikor nem szeretsz
feketenagy szárnyas lelkemmel
beterítlek
s rokkant madár biceg
reménytelenül
havas mezőkön

feketenagy hallgatással

-világvége 2000-

- feketenagy hallgatással ülnék bennem az éjszakák csend-
del kövezett ajkamra sötétben repül a némaság
mert holló sötétség szívárogoz át és végtelennagy
karmaival átölel mint a halál de itt hiába lennél árnyék hogy
megfoghatatlan tested elolvasd a fényben
nem lesznek fények csak feketenagy éjjelek lesznek
és feketenagy álmok repülnek felénk -

- s a harangok nehéz hallgatásba kövült üdvözlését már sen-
kisem érti meg -

- ha végleg eltávoztam semmi különös nem történik mert pont-
nyi létezésem talán észre sem vette senki csak a szavak vé-
res igéi maradnak csak átvérzett átfászlított mondataim ván-
szorognak másznak mint a férgek kiszáradt mederben és ha-
talmatlan üregek hallgatnak bennem mélyvilági homályba me-
rülve a magány valószínűtlen termeiben -

- még tombol a vihar nem tudom meddig zokognak a jegenyék
de a távolban felhőbe öltözött hatalmas egzek könnyeznek
s körbegrúgott varjú-felhők jajongnak a széllel
szentolvasóként morzsolják az égrefűzött csillagokat
s száll a zsolozsmás ének hol elfáradt fák vándorognak
elfutó utak után a fekete csend felé -

- ma még végtelen szenvedés lapul árnyékuszályuk hatalmas
leplei alatt amint holdvetítővel rátelepülnek a tájra
és némaságukba rejtve régen volt halott arcok bújdognak
temetői időtlen csendjében mintha változatlanra kövült
kereszték tántorgása rejténé minden életünk -

- valaha hatalmasra duzzadt remények voltak lépteinkben
és elindulásunk távolba néző akarását döngöltük talpunk alá
és a tekintetek elszántságai egymásba fonódtak akár a kézfo-
gások nagy találkozásai idején mert szentül hittünk össze-
nőtt életünk erejében -

- aztán társtalanul időbevesztett arcunkat kerestük minden
archan a ráncok sikolyába révetegen bámulva értettük meg
hogy egyre szürkülünk és végül feketenagy álommá válunk
mint a kirabolt csillagtalan éjjel mert elmenésünk bennünk
marad már mindörökre -

T. Ágoston László

Öcsi bácsi

Esteledett, mikor Berendék hazaértek. Délben kellett elhagyniuk az üdülőt. Igaz, a takarítónő már tizenegy órakor ott toporgott a szobájuk előtt, de Berend úr tizenkettőig bérelte a helyiséget, így aztán éberen figyelte az órát, nehogy egy perccel is megrövidítsék. Végére is szerződés az szerződés, és az üzleti életben rendnek kell lenni. Ő sem fizethet ezer helyett kilencszázkilencvenkilenc forint adót.

Amikor a rádióban meghallotta a déli harangszót, megfogta a bőröndöket, lecipelte a parkolóban álló kocsijához, berakta a csomagtartóba, gondosan bezárta, aztán így szólt a feleségéhez:

- Elvileg este hatig még itt maradhat a kocsí, tehát elmegyünk ebédelni, fürdünk egy utolsót a Balatonban, aztán úgy négy óra körül indulunk haza. Remélem hétközben nincs túl nagy forgalom az autópályán, két-két és fél óra alatt Pesten lehetünk. És még így is nyertek rajtunk két egész órát. Egyetértés velem, drágám?

- Hát persze, Lajoskám - helyeselt az asszony. - Hadd élvezék ki a gyerekek ezt a csodálatos napsütést. Jövő nyárig úgyse jövőnk ide.

Úgy is lett, ahogy a családfelelő által elrendeltetett. Bőségesen megebédelték a Tó-terasz kerthelyiségében. A mama szokás szerint elmondta két nevetlen csemetéjének, hogy első osztályú étteremben nem illik egy immár tízéves nagyiúnak az orrát piszkálni, s egy nyolc éves kislány se kalimpáljon a lábával a szék alatt. Ha hajdan ő, meg az Öcsi bácsi így viselkedtek volna az ablaknál, a nagypapa bizonyosan a sarokba állította volna őket.

Öcsi bácsi neve hallatára a két gyerek összenézett és elfintorodott. Mert hogy Öcsi bácsi volt a családi minta, akit szívből utáltak. Igaz, rövid életük során nem túl gyakran találkoztak vele, mert Öcsi bácsi rendkívül elfoglalt ember volt. Üzletember. Nem tudni milyen üzletágban utazott, de az biztos, hogy nagyon sikeresen. Kaptak tőle képeslapot Kaliforniából meg Izraelből, később Ausztráliából meg Japánból is. Látta tudta pontosan, hogy merre járt, mert a képeslapokról ő áztatta le a bélyegeket, és gondosan berakta a gyűjteményébe. Két éve történhetett vele valami, mert azóta egyetlen bélyeg se küldött. Akkortájt járhatott náluk is utoljára. Bizonyítványosztás körül lehetett ez a látogatás, mert abban az évben véletlenül becsúszott egy négyes környezetismeretből. Az apja veréssel fenyegette, meg azzal, hogy nem mehet velük a Balatonra nyaralni. Az anyja természetesen megint Öcsi bácsival példálózott. Bezzeg Öcsi bácsinak soha sem volt egyetlen négyes osztályzata sem. Kitűnően végezte az általános iskolát, dicsérlettel érettségizett, és az egyetemen is mindig évfolyamelső volt.

Meg buzi - gondolta magában Lajoska, aki akkortájt hallotta először ezt a szót. Nem tudta, mit jelent, de biztosan nagyon csúnya lehet, mert a nagyobb fiúk is mindig ezt mondták, ha sértegetni akarták egymást, aztán többnyire össze is verekedtek miatta. Hát akkor az Öcsi bácsi is egy rohadt buzi.

Szóval akkor volt náluk Öcsi bácsi utoljára. A mamának vírágcsokrot hozott, neki egy bélyegsort, a Boginak meg valami nyivákolós babát. A mama megmutatta neki Lajoska szégyenletes bizonyítványát, de Öcsi bácsi csak futólag pillantott bele, gratulált hozzá, hogy csak így tovább, kisöreg, aztán a papával elvonultak a dolgozószobába valami üzleti tárgyalásra. A mama ekkor valami csúnyát mondott, de olyan halkan, hogy egyikük se értette, aztán elejtett egy tányért. A két gyereknek gyorsan le kellett feküdni, még a tévét se nézhették, pedig a Bogi akkor még nem is kapott bizonyítványt. Mondta is, hogy nem igazság, hogy neki Lajoska miatt kell büntiben lennie. Már majdnem elaludtak, amikor a nappaliból a papa kiabálása hallatszott. Azt mondta, hogy hagyja őt békén az Öcsi bácsi, mert ő nem hülye, hogy ilyen kétes buliba beleugorjon. Neki van két nevetlen gyermeke, nem ér rá évekig a sitten rohadni. A mama sírt, az Öcsi bácsi meg azt mondta, hogy "akkor le vagy szarva te simlis..." A végét nem értette, mert valaki becsapta az ajtót. Még az üveg is kitört belőle.

Az M 7-esen valóban nem volt nagy a forgalom, a BMW gyorsan falta a kilométereket. Még arra is maradt idejük, hogy Siófokon megálljanak egy üdítő fagyfaltra. Rájuk is fért a pihenő, mert még hat óra tájban is harmincöt fokot mutatott a hőmérő.

- Rég volt már ilyen szép és nyugodt nyaralásunk - állapította meg Berend úr. - A két hét alatt végig sütött a nap, és minden úgy alakult, ahogy elterveztük. Remélem a holnapi versenytárgyaláson sem hagy cserben a szerencsém.

- Úgy legyen - bólogott rá a felesége, és az arcára cuppantott egy hitvesi puszit. - De azért most már igyekezzünk, Lajoskám, mert mire átdöcögünk a városon, lassacskán lemegy a nap. Tudod, még az ingedet is ki kell vasalnom, meg kicsomagolni, a gyerekek ruháját rendbe szedni...

Szürkült az ég alja, amikor a ligeti villa előtt Berend úr kikapcsolta a motort. Miközben kiszállt kaput nyitni, átkiabált a szomszédban fürdőnadrágban sétálgató Pálkás úrnak.

- Itthon is olyan dög meleg volt, Botond?

- No hallod, fürdőgatyában is majd elolvad az ember.

Ti legalább bebújhattatok a Balatonba...

- Bele is bújunk, ne félj! Itthon mi újság? Minden rendben?

- Rendben, csak... Én nem tudom, mi a fene volt itt az éjjel, ez a két hülye kutya majd szétrágta a kerítést. Kétszer is fölkeltem, körülnéztem, de nem láttam semmit. Lehet, hogy megint ezek a hajléktalanok kóborolnak erre. Beszéltem a kapitányságra, hogy figyeljenek már egy kicsit erre a környékre is. Egyszer-kétszer végigfurikázik a járőr, aztán annyi. Végére is ezen a soron több adót fizetünk, mint az egész kerület.

- A villa olyan volt, mint egy katlan. Ahogy kinyitották az előszoba ajtaját, szinte dőlt belőle a forróság. Berend úr szerint legalább hatvan fokos volt bent a levegő. Azonnal ki is tártak minden ajtót, ablakot, de a kereszthuzat se hozott enyhülést.

- Emlékszem, egyszer gyerekkoromban volt ilyen - mondta az asszony. - Mi is éppen a Balatonon nyaraltunk, aztán hazafelé jövet... Lajoska, ne dobáld szét a ruháidat, mert...

- Tudom, anyu, az Öcsi bácsi soha nem csinált ilyet.

- Hát nem is! És nem is beszélt vissza a szüleinek. A nagypád akkora pofont adott volna neki...

- Mint egy ház. És a fogát is minden este megmosta.
- Vége, majd holnap folytathatjátok a vitát, ha én nem leszek itthon - dörrent Berend úr hangja, és beledobta magát a hatalmas bőr fotelba. - Ma este még át kell nézmem a versenytárgyalás aktáit. Vacsora, fürdés, aztán ágyba mindegyik! Így is történt, de a forróság miatt nem tudtak elaludni. Először a kis Boglárka csoszogott be a hitvesi szobába, mondván, hogy fél a nyitott ablak mellett, meséljen neki valamit anyu. Aztán meg Lajoska osont be, mert ha Boginak szabad, akkor neki miért nem?

Jóval elmúlt éjfél, mire mindkét gyerek elaludt. Óvatosan, ölebe vitték át őket a szobájukba, nehogy fölébredjenek. Berend úr nagyokat ásítva ballagott vissza, miközben a fejét csóválva dűnyögte, hogy neki reggel nyolcra a versenytárgyalásra tiszta fejjel kell megérkeznie. Gyorsan odacuppantott egyet neje homlokára, az oldalára fordult, s alig telt bele néhány perc, békésen szunyókált.

Az asszonynak azonban se versenytárgyalásra nem kellett mennie másnap, se egyéb halaszthatatlan elfoglaltsága nem volt, így aztán megpróbált némi simogatással, apró gügyögésekkel életet verni férjüvére. A kísérlet eredménye mindössze néhány apró nyögés, ú... meg "aludj drágám" volt. Megsértődött hát, és ő is átfordult a másik oldalára, megfogadván magában, hogy legközelebb könyöröghet neki ez a mormota...

Éppen elszenderedett volna, amikor léptek zaja riasztotta föl félálomból. "Talán a gyerek" villant át az agyán. Ösztönös mozdulattal felhajtotta a takarót, hogy maga mellé engedje, s álmos hangon megkérdezte:

- Te vagy az, Lajoskám?

- Nem - válaszolt egy mély bariton, s a tulajdonosa egy hatalmas hátizsákkal és két szatyorral átvonult a szobán, majd ki lépett az ablakon.

Talán föl se ébredt volna, ha nem reccsen akkorát az ablak előtt álló dohányzóasztal, amint föllépett rá a férfi. Aztán a párkányra, és kihuppant a kerti virágágyba. A rózsák közé eshetett, mert jókorát káromkodott. Felült az ágyban, megdörzsölte a szemét, aztán rázogatni kezdte a férje vállát.

- Ébredj, te álomszuszék, betörő jár a házban!

Berend úr azonban csak morgott valamit a fogai között, és aludt tovább. Erre jól oldalba taszította, majd átgázolt rajta, és az ablakhoz rohanva elkiáltotta magát:

- Segítség, betörő! Értseítsék a rendőrséget!

Aztán kiugrott az ablakon és fel-alá rohangált a kertben a betörőt keresve. Eszébe se jutott, hogy netán valami baja eshet. A szomszédok is felriadtak a kiabálásra, s rohantak felé. Pontosabban össze-vissza rohangáltak, kiabáltak, elemlámpával világítottak egymás szemébe. Néhány perc múlva szívrénázva, villogva megérkezett a rendőrautó. Ekkor vette észre, hogy ott hátul, a kerítés mellett, a fagyalbokrok között megmozdul valami. Odarohant, rávetette magát, és teljes erejéből elkezdte püfölni. A sötétben nem látta ki az, mi az, nem is érdekelte, csak ütött, karmolt, szitkozódott, ahogy a száján kifért.

Hamarosan odaért a két rendőr is. A biztonság kedvéért rá-sóztak néhányat a gumibottal a betörő fejére, aztán a hasára fordították, hátracsavarták a kezét és megbilincseltek.

- No, lássuk a pofádat, te rohadék - mondta az egyik, és az arcába világított.

- Nicsak, ezt hajkurásszuk már két hete - mondta a másik.

- Épp ideje, hogy kalitkába kerüljön. Köszönjük a segítségét, asszonyom!

Az asszony meg csak állt ott a kert végében, a fagyalbokrok között egyetlen szál bugyiban és melltartóban, és majdnem elájult, amikor meglátta a betörő arcát. Megkapaszkodott a rendőr vállában, s akadozó nyelvvel csak ennyit tudott ki-nyögni: "Öcsike..."

Takács Tibor

Élet

Egy vékony cérnaszál az élet,
mint a gyöngyök, felfűzve rá az emlékek,
elég egy rossz mozdulat
s a cérnaszál könnyen elszakad.
Nézd, hogy gurulnak szét a gyöngyök!
Kapkodsz utánuk két kézzel,
hogy mindet összeszedd.
Nézd, mily fehérek a gyöngyök!
Mondd, az emlékek
mit érnek neked?

Hajnal

Szürke, koszos még a város.
Alig pislákol még az értelem,
magányos lámpafénynél egy bogár
körözve röpdös szüntelen.
Az utcán egy ismeretlen ember.
Későn érkező vagy korán menő?
Számára megszűnt az idő...
Szürke, koszos még a város.

K. Tóth Éva

Beszél velem az Isten

Beszél velem az Isten,
oly egyszerű
mintha te ülnél itt mellettem, barátom -
s már érzem
Isten halk szava ez
osztanom kell nekem is
a halam, kenyérem,
a saját életem.

Az Ateista Történelmi Egyház

Sokan talán furcsának vagy megdöbbenőnek, sőt elírásnak találják a dolgozat címét. Pedig szó sincs semmiféle félreértésről, inkább egy több ezer éves jelenség valamiféle széljegyzetszerű írásával próbálkozom.

Manapság divatosak lettek újra az egyházak, és sokan erkölcsi megújulásunkat látják ebben. Még azok is "szenteskedő" színekben tűnnek fel, akik azelőtt tudatosan megnyilatkozó istentagadók voltak. Vezetőink is szinte folyamatosan Károssza-járást végeznek, főleg az ún. történelmi egyházak között. Nem beszélve az anyagi támogatásról, amit a közpénzekből ezek a szervezetek kapnak. Nem vitatva a társadalmi igényt, joggal kérdezhetik azok az emberek, akik nem igénylik szolgáltatásaikat, miért költ az állam ennyit az egyházakra keservesen megkeresett adójukból?

Hát ha erre ennyi pénz van, az Ateista Történelmi Egyház is kaphatna jócskán belőle, feltételezve a tömeges tagságot. Egy vallástörténeti könyvben olvastam, hogy Magyarországon kb. a lakosság egy negyede vallásos, egy negyede egyáltalán nem hívő, fele pedig közömbös.

Mielőtt néhány jó szóképességgel rendelkező teológus tudatlansággal vádolna, megjegyzem, hogy tisztában vagyok azzal, hogy az ateizmus nem teológiai, hanem inkább filozófiai fogalom, és nem csak a materialisták vallották, hanem pl az irracionalizmus és az egzisztencializmus is.

De ha létezhetnek történelmi egyházak, miért ne létezhetne az Ateista Történelmi Egyház is? /Továbbiakban ATE/ Valóban, hogyan létezik, hogy még ilyen egyházat nem alapított senki, pedig szerintem igen sok tagja "van" lenne.

Olyan nagy tudósokat sorolhatnánk az ATE előfutárai közé, mint Galilei, Voltaire, Rousseau stb. Sőt találhatnánk ateista gondolkodókat már a sumérok vagy az egyiptomiak között is, nem beszélve a görögökről, rómaiakról, ahol a többi istenhit idején is léteztek ateisták. Természetesen a többi egyházat nem ellenségnek tekintenénk, hanem csak ellenfélnek, így feltételezve a tisztességes párbeszédet. Nem úgy, mint a tv-ben prédikáló egyik püspök, aki egyenesen tudatlannak nevezte azokat, akik nem hisznek abban, amit ő mond. *Pedig a tudatlanság sohasem a hitben, hanem a butaságban mutatkozik meg.* Lehet valaki bármilyen tanult, a butaság a tudással nincs korrelációban. Az ATE tagjai a "Természet Istenében" és az ésszerű tudásban hisznek, de nem hisznek a logikátlan gondolkodásban. Így nem fogadják el a lélek anyagnélküli voltát, nem hisznek az örök életben és a feltámadásban, és tagadják az ember eredendő bűnösségét is.

Az ember nem az Istentől való, hanem a természettől, a természet pedig megismerhető, így a tudomány képes lesz arra, hogy az ember "halhatatlan" legyen.

Az ember a természet része, és Istent ha hisszük, hogy van, az önmagunkban van, ami nem egyéb, mint a tudatunkban létező felfogás, környezetünk és a világ kapcsolatáról.

Az erkölcs pedig társadalmi viselkedési forma, amely az emberrel, körülményeinek alakulásával együtt fejlődött a jelenlegi szintre. Elfogadni tehát nem lehet egyetlen társadalmi csoport felfogását sem, hogy csak is ők, az erkölcsi normák letéteményesei, legyen az akár történelmi egyház is. Így értelmetlen az a buzgóság, ami a magyar államot az istenek-fél-istenek felé orientálja.

Nézzünk szét környezetünkben, mennyi szakadt, éhes, kilátástalan ember és gyermek cselleng, kéreget... Aztán nézzük meg az Isten szolgáit, milyen jól élnek, őszintén megmondom én még sovány papot nem láttam. De elnézést kérek azoktól, akik igazán hisznek és végzik dolgukat, ahogy kell. A probléma nem az egyházak létében van, hanem közülük egyesek mohóságában, ahogy lecsapnak a koncra, és elkapják a szegények elől a kenyeret.

Ezért kellene egy olyan egyház, amely tényleg figyelembe veszi a társadalmi valóságot és harcosan lép fel azok érdekében, akik az élet perifériájára szorultak.

Ezért kellene egy olyan egyház, amely a tudomány oldalán áll, hogy az ember élete egyre boldogabb lehessen.

Ezért kellene egy olyan egyház, amely a természet oldalán áll, mert az ember nem az Isten, hanem a természet része.

Ezért kellene egy olyan egyház, amely az erkölcsöt nem az istenfélelemre, hanem az ember mindennapi társadalmi igazságára alapozza. A szeretetről pedig annyit, hogy az minden ember tulajdona. Sok egyházi ember szájából már megfásult, színtelen, tartalom nélkülivé vált ez a gyönyörű szó. A szeretet ugyanis nem szó, hanem önzetlen cselekvés.

Az ATE NAGY KÖNYV anyaga még nincs összegyűjtve, rendszerezve, misztériuma még nincs megírva. Valószínű, hogy több Bibliának megfelelő mennyiséget tenne ki az anyag, ha komolyan összegyűjtenék.

A harmadik évezred küszöbén érdemes gondolkodni azon, hogy a jövő embere az egyházak dajkameséjére épülő eszmrendszeren tud tovább fejlődni, vagy egy történelmileg is modern vallást kellene alapítani, amely nem a halálból indul ki, hanem az életet, a természetet, a tudományt tartja ideológiájának fő meghatározójának.

Ez az új-régi egyház lehetne az "Ateista Történelmi Egyház"

néd

Szabados Pál

Elmulás

Az idő perreg,
Kútja mély.
Ráncul az arc,
Hllyan, mi szép.

Isten

Isten
végtelen ölelésű
messze szép röpülésű
valósága
karolt újra
ma át

Rozsda

Rozsdaszagú a világ,
Hajnaltól írja alkonyát.

Baráti Molnár Lóránt

Patkányok ideje

-Könyvismertető-

Szívet megejtő szomorúság hangulatával teletűzdelt versei titkát megfejteni igen nehéz. Talán a szavak különös elrendezései teszik olyan varázslatossá Baráti Molnár Lóránt verseit.

Talán a "fekete hó", az "eltemetlen idő", a "világvégi éjszaka", a "csend", a "sötét" és a "madarak" mindig visszatérő szókapcsolatai teremtik meg ezt a lírai misztériumot. "Jó volna elhervasztani arcomat", "Mint elfogyó hold olyan már az időnk", "Az utolsó teljesség ez immár". A különböző versekből vett idézetek mind-mind az elmúlás jelei.

Alig található verseiben más szín mint a fekete, mert "lakhatatlanok már mindenütt a szívek is". Lakhatatlanok bizony, ha itt van a "Patkányok ideje", mert "A még mindig száműzött, szabad gondolatok pedig celláikba húzódnak..." Miért? Talán mégsem vagyunk annyira szabadok, mint azt a polgári demokrácia politikusai állítják? Most is igazán csak az lehet szabad, aki gazdag és megengedheti magának a szabadságot. A verseket nem lehet betenni a bankba, nem kamatoznak, és bizony a költők manapság legalább olyan szegény emberek, mint valaha voltak. De nem hiszem, hogy csak ezért ilyen sötét színűek Baráti versei, hanem azért is, mert megromlott környezetünk lakhatatlan az olyan érzékeny lélek számára mint amilyen a költő visel.

Baráti Molnár Lóránt heroikus költő, mint általában a magyar költők, de ő nem úgy lázad, hogy forradalmi verseket ír, hanem lázadó lelkét elviszi akár a "Negyedik dimenzió"-ba is, mert "Jó lenne tudni, vannak-e temetők/ a felfedezetlen égtesteken is/ mert holnap széthullnak mozdulataink/ napjaink belezuhanak az utolsó éjszakába/.

Így megy neki egyedül és egyedi költő-bunkósbotjával ennek a harsány, kikericszínű hír-világnak, ahol "szava a magyar pusztába kiáltott szó csupán és hiába kopogtat dörömből az ígéret kapuján hiába sír jajong hiába szór újfajta magyar átkokat az ígéret kapujánál". A "Kisalföld bús keserű poétáját, aki ugyanolyan egyéni hangú jelenség a magyar irodalomban mint Ady, nem veszik észre, és így neki sem marad más, mint a világvégi csend, világnagy sötétje.

Németh Dezső

Kovács István József

A türelem

A türelem is megmérettetésed
Vasakarattal tűrni, várni kell
Ha van türelmed, könnyebb lesz az élet
Akkor tiéd lesz a várva-várt siker.

Kecskemét, 1994.

Sárközi Árpád

Márciusi lúmen

Márciusi lúmen virítja a tájat,
Átölelem kedvenc cseresznyefámat.
Fülem erősen a kergéhez tapasztom:
Titokzatos nyüzsgést hallok ott belül!
Rügy-bakák menetelnek az ághegyek fe
Hogy virághadjáratban nyerjenek csatá
Meghódítva a méhek sok dolgos raját.
/Remélek rendületlenül/

Vántsa Zoltán

Orando et laborandó

-Juditnak -

Szeretni kéne egymást,
az élet oly rövid.
"Minden a pénz" - ha mondják,
e pár szót el ne hidd.

Árnyékvilágban élünk.
A pénzzel mit csinálsz?
Ha két marokkal szőrod,
végül koldulni jársz.

Árnyékvilágban élünk.
Boldog csak úgy lehetsz,
ha hittel élsz az Úrban,
ha mindenkit szeretsz!

Sárközy Vendel Gergely

Kedves

Kedves! Néked
szeretnék nyújtani szépet,
de hintón nem mehetek Érted.

Én pegazuson utazom:
- szabályok nem kötnek utamon.

Szabad a szívem,
szabad a lelkem:
- ez a mindenem.

Így szeretlek Téged:
ezt adhatom Néked,
Kedves!

Németh Erzsébet

Ébredés

Esteledik...

az ég korszajából kilöttyen a csend.
Százlábú titok szunnyad a fűben;
álmaim szentjánosbogár-szemében
ásít a tavasz.

Fizessen elő a Lantra! Egy évre postaköltséggel együtt mindössze 400 Ft. Az előfizetési díjat postautalványon a szerkesztőség címére kell elküldeni. A lap évente négyszer jelenik meg. Lapunk nem nyereséges kiadvány, ezért a közölt műve-kért szerzői jogdíjat nem fizetünk. Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza!

Fiatal, tehetséges szerzők színvonalas írásait várjuk, egy bemutatkozó levél kíséretében!

LANTRA

A TINÓDI KLUB IRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztő: Németh Dezső
Olvasószerkesztő: Németh Erzsébet

Szerkesztőség: 1211 Budapest
Ady Endre út 5. III/10.
Telefon: 277 7196
Telefon/fax: 277 5309

Kiadja a Tinódi Klub
Felelős kiadó: Németh Dezső
Szerkesztés, szerkesztés, sokszorosítás a Tinódi Klub munkája

ISSN 0865-8633

Lelkes Miklós

Mitől szabadság?

Papírfülekbe béordíthatod.
Gépszájak zengnek unott dallamot.
A pénzeszsák szól, s minden úgy marad.
Tényleg szabad vagy? Mitől vagy szabad?

Urnába dobod papírcédulád,
majd becsapottan táthatod a szád.
Urának begyűjtik majd hamvaiddat.
Tényleg szabad vagy? Mitől vagy szabad?

Egy-két kis tolvajt elkapnak nyakon,
de nagy rablóknál hatalom, haszon.
Fő a látszat, nem látod rajta át:
hazugság épít mesepalotát.

Az árokpart, amely most életem,
figyeld, gyakorta kérdést sug nekem,
gondolkozz rajta, s tán választ is ad:
tényleg szabad vagy? Mitől vagy szabad?

Németh Erzsébet

Láttelel

- 1999 -

Vak szavak
botoznak lelkünkben,
koldusodnak délutánjaink.
Naponta csonkulunk
pillanat-Pilátusok
pallosa alatt...

Keresztre feszül a kacagás,
sivatagnyi seb már a bánat.

De várandósak újra az álmok,
és szenvedésünk
emberarcú még.